

הקדמה

האמונה באלוהים היא הגרעין הפנימי של חיינו; היא הקשר החי עם מקור חיינו - ה' יתברך. אך אולי דווקא בשל העובדה שהאמונה מרכזית ופנימית כל כך, לא תמיד קל לנו להגדיר לעצמנו מהי - האם היא רגש? מחשבה? או אולי שניהם גם יחד? בפרק זה נברר לאור דברי הרב משה האמונה וכיצד יש באפשרותנו להעמיק את אמונתנו. ההשתקקות אל אלוהים היא לדברי הרב, גורם מרכזי במין האנושי. אלא שאת צורתה המבוררת והנקייה מהגשמה ומאילולת היא מקבלת דווקא בצורתה הישראלית. כאשר האמונה באלוהים איננה נקייה והיא לוקה בהגשמה או בשאר דמיונות, כל החיים הופכים להיות עכורים וחלושים. האדם מתמלא פחד וחרדה מפני האלוהים שנתפס בדמיונו כגורם זר ומאיים. לעומת זאת, כאשר אותו כוח אמוני שקיים באדם מתברר ועומד על צורתו המתוקנת, הוא הופך להיות כוח המניע לראות את כל עולמנו באור חיובי המתקדם ומתעלה לאור רצון הבורא המקיים בטוב את עולמו. לאורך ההיסטוריה עברה אמונת האדם תהפוכות ותהליך זיכור וזיקוק ממושך. גורם מרכזי בעילוי זה היה כאמור השפעת אמונת הייחוד של ישראל. היחס הנכון לאלוהות גורר יחס מתוקן ונכון לזולת ולעולם כולו. לכן, ככל שנעמיד את אמונתנו על משמעותה הנכונה ועל עומקה ועוצמתה, כך יארו חיינו באור נכון וטוב יותר.

ביאורים

קיימות שתי תפיסות רווחות ביחס לאמונה: האחת טוענת שהאמונה בה' היא ידע שכלי. האדם למד את הנושא לעומקו, בירר אותו בשכלו עד כמה שידו מגעת, והגיע למסקנה שאכן ה' קיים בעולם, וממילא מחויב הוא למלא את רצונו. בכדי להאמין בה' יש לעבור תהליך שכנוע שכלי בנוגע למציאות ה' והמחויבות כלפיו. התפיסה השנייה טוענת, שהאמונה בה' היא חוויה דתית. האדם משתוקק להתקרב לה' מרוב אהבה אליו. להאמין בה', פירושו להרגיש באופן מוחשי שה' קיים, ושיבנו לבינינו יש קשר חי.

הרב קוק מתמודד כנגד שתי התפיסות הללו. הוא לא שולל את הצורך והחשיבות של השימוש בשכל וברגש כדי לבסס את האמונה בה'. הוא חולק על ההגדרה של האמונה עצמה.

כל אדם רגיל להשתמש במהלך החיים שלו גם בשכל וגם ברגש. בכל צומת דרכים בה נדרש האדם להכריע, הוא נעזר בכלי הניתוח וההיגיון של השכל, וגם בתחושות וברגשות שמלווים אותו. חיי האדם יהיו דלים מאוד, וגם חסרי כיוון ברור, בלי כוחות השכל והרגש. אבל אף אדם לא יעלה בדעתו שהחיים שלו הם השכל והרגש בעצמם. החיים אמנם באים לידי ביטוי דרך האפיקים השונים שבאישיות, דרך ההיגיון השכלי, ודרך החוויה הרגשית, אולם לכל אדם יש ודאות עמוקה, מעבר לכל ספק, שהחיים הם מעבר לכל הגדרה וצמצום. החיים הם עצם הקיום, ודוקא בגלל זה הם ממשיים וברורים יותר מכל. אין צורך לשכנע אדם בריא בנפשו שהוא חי. הצורך להביא הוכחות על מציאות החיים, מעידה על משהו משובש ולא נורמלי.

האמונה היא כמו החיים עצמם, כיון שחיי האדם יונקים מהגשמה האלוהית. האמונה בה' היא ודאות קיומית בנוכחות ה' בחיים שלי. אמונה זו מעניקה לחיים את התכלית והייעוד שלהם, ולכן אי אפשר להפריד בין האמונה לחיים. אמנם ודאות האמונה לא תמיד בהירה, ויש צורך להיעזר בכלי השכל והרגש כדי לגלות אותה. אבל במצב הנורמלי, השכל והרגש אמורים לשמש רק כאמצעים שבהם האמונה מתגלה בפועל, על ידי ההיגיון והחוויה הרגשית.

האמונה ממחישה את הקשר הקיומי בין האדם לה', ומעמידה ערוץ פתוח ודו סטרי ביניהם. בעבר, הייתה זו התשתית הרוחנית לנבואה, שמעבירה תוכן ומסרים מהבורא אל האדם. זוהי גם התשתית הרוחנית לתפילה בהווה, שממחישה את הרצון וההשתקקות של האדם אל הבורא.

שאלות לדיון

אם האמונה אינה שכל, האם זה אומר שהיא סותרת את ההיגיון?
לפי דברים אלו, מה מגדיר את האדם כאמין?

אמונה

האמונה נמצאת במהות הנשמה

האמונה אינה לא שכל ולא רגש, אלא גלוי עצמי^ו היותר יסודי של מהות הנשמה, שצריך להדרף אותה^ו בתכונתה.

וכשאין משחיתים את דרכה הטבעי לה, איננה צריכה לשום תכן אחר לסעדה^ו, אלא היא מוצאה בעצמה את הכל.

בעת החלש אורה, אז בא השכל והרגש לפנות לפנייה דרך. וגם אז צריכה היא לדעת את ערכה, שלא משחיתה^ו - השכל והרגש - הם הנם עצמותה. וכשתהיה קבועה באיתן מושבה, אז יצליחו השכל והרגש בפנוי הדרך ובהמצאת האמצעים השכליים והמוסריים המסקלים את המקשולים מעל דרכה.

האמונה ואור הנבואה

ההסתכלות המיוחדת של האמונה - שהיא חלק ד' בעצמה^ו - הוא האור^ו של הנבואה, וברדת המדרגה - שפעת רוח הקדש, בשגם אלה^ו יורדים לפעמים^ו ומתאחים^ו עם השכל והרגש בדרכי גלוייהם.

פנייה אל ה' היא האמונה

צריך לדעת שאי אפשר לפנות אל ה' יתברך בשום שכל ובשום רגש, וקל וחמר בשום חוש, כי אם באמונה לבד, ותפלה היא אמונה, ויראה ואהבה הנם גם כן גלויים של האמונה. ומה שאומרים^ו חוש האמונה או רגש האמונה, וקל וחמר אם נאמר מדע האמונה ושכל האמונה, הם דברים של שמות משאלים לבד, כי עצמות האמונה אינה שום דבר מהם, כי אם עליונה מכל אלה, שאין בה מחסור מכל, שפוללת באחדות ושלמות עליונה את התמצית היותר מבחר וחקק מכל הנ"ל.

(מאמרי הראיה א, מאורות האמונה)

גלוי עצמי - הופעה, יציאה אל הפועל. **להדרף אותה** - לסייע ולכוון את גילוי האמונה להופיע בצורה טובה ומוזקקת. **לסעדה** - לעזור לה. **משחיתה** - הכלים המסייעים לכישרון האמונה להתגלות. **שהיא חלק ד'** בעצמה - הנשמה היא "חלק אלוה ממעל", והאמונה היא גילוי הנשמה. **הוא האור וכו'** - פסגת האמונה היא הנבואה והמדרגה שתחתיה היא רוח הקודש. **בשגם אלה** - הנבואה ורוח הקודש. **לפעמים וכו'** - לצורך התגלות הנבואה יש צורך לפעמים לאדם להכין ולהכשיר את עצמו בעזרת השכל והרגש כדוגמת "אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה". **מתאחים** - משתלבים זה בזה. **אומרים** - בשפת הדיבור המורגלת.

